

3. Інформатика: Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О. І. Пушкаря. Київ, 2002. 704 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АУДІАТИВНИХ УМІНЬ У РІЗНІ ПЕРІОДИ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Вашуленко Микола Самійлович,
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України, професор
кафедри теорії і методики початкової
освіти Глухівського національного
педагогічного університету імені
Олександра Довженка,

Вашуленко Оксана Вікторівна,
науковий співробітник відділу початкової
освіти ім. О.Я. Савченко Інституту
педагогіки НАПН України

***Ключові слова:** аудіювання, слухання, смислове сприймання, розуміння, аудіативні вміння, навчання грамоти.*

Одним із пріоритетних завдань сучасної початкової школи є формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях. Адже в умовах збільшення обсягів інформації, виникає потреба у швидкому і точному сприйманні усного мовлення, розумінні прослуханого, умінні зосереджувати довільну увагу впродовж тривалих відрізків часу. Усе це зумовлює необхідність формування аудіативних умінь, оволодіння якими є важливою умовою для успішного формування навичок говоріння, читання і письма.

З огляду на значущість цього завдання, у типовій освітній програмі з мовно-літературної освітньої галузі [3] виділено змістову лінію «Взаємодіємо усно», яка спрямована на формування і розвиток аудіативних умінь і чітко окреслює зміст і очікувані результати навчання здобувачів освіти для кожного класу.

Дослідники цього виду мовленнєвої діяльності чітко виокремлюють в аудіюванні такі процеси: слухове сприймання (перцептивна діяльність); розуміння (мисленнєва діяльність, пов'язана з операціями аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, абстрагування, конкретизації); запам'ятовування (мнемічна діяльність, що полягає у виокремленні й засвоєнні інформаційних ознак, формуванні образу та його впізнаванні в результаті співставлення з еталонами, що зберігаються в пам'яті) [4, с. 208].

Проаналізувавши та узагальнивши різні підходи до визначення поняття «аудіювання», наведемо актуальне саме для початкової школи.

Аудіювання – це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, яка передбачає сприймання, розпізнавання, розуміння й активну переробку інформації, що міститься в усному мовленнєвому повідомленні, аудіотексті.

Поряд з аудіюванням у науковій літературі аналізують поняття «аудіативні вміння». На думку лінгводидактів, аудіативні вміння належать до мовленнєвих умінь, оскільки мовленнєві вміння, пов'язані з такими видами мовленнєвої діяльності, як слухання-розуміння, говоріння, читання й письмо, та комунікативні вміння. Отже, робимо висновок, що аудіативні вміння – це мовленнєві вміння, які необхідні для сприймання на слух і розуміння усного мовлення, аудіотексту. Робота над їх формуванням розпочинається на уроках навчання грамоти і має стати невід'ємною частиною кожного уроку, адже вона розвиває в учнів увагу, здатність зосереджено слухати, повноцінно розуміти, запам'ятовувати почуте.

Формування аудіативних умінь першокласників на уроках навчання грамоти має свою специфіку, яка полягає в тому, що розпочинається на матеріалі елементів мовленнєвого потоку: звуків; складів; слів; словосполучень. Згодом навчання слухати і розуміти усне мовлення відбувається на рівні речень і невеликих текстів.

У *добуквений період навчання грамоти* першокласникам доцільно пропонувати такі види завдань: визначення кількості вимовлених вчителем слів. Ступінь складності цього завдання залежить і від кількості слів, яка поступово має збільшуватися, і від їхнього добору; визначення слова, яке вчитель назвав двічі; добір слів до тематичної групи; вилучення зайвого слова з тематичної групи; визначення слова, яке означає колір, дію, форму, назву тварини тощо; визначення лексичного значення слова за опорними словами (*Послухайте і скажіть, про кого (про що) йде мова: сірий, куцохвостий, довговухий.*); визначення кількості слів у сприйнятому на слух реченні; розпізнавання на слух односкладових, двоскладових слів; розпізнавання слів з наголосом на певному (першому чи другому) складі; розрізнення голосних і приголосних звуків; складання слів із окремо названих звуків та ін.

У *буквений період* формування аудіативних умінь здійснюється за допомогою вправ, якими передбачено: визначення на слух першого/останнього звука у слові; визначення позиції певного звука у словах; визначення звука, який найчастіше чується у скоромовці; розрізнення твердих і м'яких приголосних звуків у словах; визначення спільного звука у словах; визначення звука, яким слова різняться; знаходження певного складу в почутих словах (*Повторіть слова, у яких є склад ко: сумка, коник, молоко, миска, котик.*); визначення кількості складів у словах; визначення слів, яким відрізняються два речення (*Тигр грізно загарчав. Пес грізно загарчав. Біля нірки сидить мишка. Біля нірки спить мишка.*); вибір речення, яке відповідає малюнку та ін.

У післябуквений період навчання грамоти розпочинається розвиток умінь слухати-розуміти на матеріалі зв'язних текстів. З цією метою доцільно використовувати завдання такого змісту: розпізнавання предмета за його описом; розпізнавання речень, різних за метою висловлювання; розпізнавання в реченні певних частин змісту (*Послухайте речення. Чи сказано в ньому про місце (час) події?*); розпізнавання уривка з казки; визначення кількості речень у невеликому тексті; вибір серед малюнків ілюстрації до тексту; визначення дійових осіб тексту; відтворення тексту чи його частини; відповіді на запитання за змістом прослуханого тексту та ін.

Отже, робота з формування і розвитку аудіативних умінь першокласників має відбуватися систематично, на кожному уроці навчання грамоти. Тільки цілеспрямована робота з організації аудіативної діяльності першокласників забезпечить оволодіння аудіативними уміннями і навичками. Важливе значення для забезпечення цього процесу має ретельно дібраний і якісний дидактичний матеріал, який відповідає віковим і психологічним особливостям дітей цього віку та сприяє формуванню вмінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. Київ: Освіта, 2016. 268 с.
2. Вашуленко О. В. Формування аудіативних умінь на уроках навчання грамоти. *Початкова освіта сьогодення: проблеми та перспективи вирішення*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Переяслав, 20 березня 2024 р. Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2024. С. 61-67.

3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1–2 клас. (12.08.2022). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення 12.05.2025).

4. Харченко Н. В. Психолінгвістичні підходи щодо розвитку в дошкільників операцій і дій аудіювання художніх творів. *Наука і освіта: наук.-практ. журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2014. № 10. С. 207–213.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МЕДІАНАСИЧЕНОГО СЕРЕДОВИЩА

Вишник Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти Глухівського
національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: *медіаосвіта, здобувачі початкової освіти, критичне мислення, інформаційні маніпуляції.*

У сучасному світі, де діти з раннього віку занурені в медіапростір, розвиток критичного мислення стає необхідною складовою початкової освіти. Медіа впливають на формування світогляду, поведінкових моделей та емоційного стану учнів. Тому важливо навчити молодших школярів аналізувати, оцінювати та критично осмислювати інформацію, що надходить з різних джерел.